

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

בג"ץ 8024/14

בג"ץ 8025/14

לפני:

כבוד השופט א' רובינשטיין
כבוד השופט י' דנציגר
כבוד השופט נ' סולברג

העותרים בבג"ץ 8024/14:

1. אברההים חגאזי
2. שאדיה חגאזי
3. המוקד להגנת הפרט
4. Addameer - Prisoner Support and Human Rights Association

העותרים בבג"ץ 8025/14:

1. אמירה עכארי
2. מנסור עכארי
3. המוקד להגנת הפרט
4. Addameer - Prisoner Support and Human Rights Association

נגד

המשיב:

אלוף פיקוד העורף

עתירות למתן צו על-תנאי ובקשות לצו ביניים

תאריך הישיבה: ט' בכסלו התשע"ה (1.12.2014)

בשם העותרים: עו"ד לביב חביב; עו"ד פארח ביאדסי

בשם המשיב: עו"ד יוכי גנסיך; עו"ד אבינעם סגל-אלעד

פסק-דין והחלטה

השופט א' רובינשטיין:

א. עניינן של שתי העתירות שלפנינו בהוצאת צוי הריסה נגד בתיהם של העותרים מכוח תקנה 119 לתקנות ההגנה (שעת חירום), 1945 (להלן תקנה 119), וזאת בעקבות פעולות חבלניות המיוחסות לקרובי משפחותיהם.

ב. העותרים 1-2 הם הוריו של מועתז אברהים ח'ליל חג'אזי (להלן מועתז), אשר לפי הנטען על-ידי המדינה, ונראה כי העותרים אינם חולקים על כך, ירה ביהודה גליק (להלן גליק) ביום 29.10.14 ופצע אותו באורח קשה מאוד. ביום 19.11.14 הודיע המשיב לעותרים 1-2 כי נוכח מעשיו של בנם בכוונתו להחרים, להרוס ולאטום חלקית את דירת מגוריהם בשכונת אבו תור בירושלים, בהתאם לסמכות המוקנית לו מכוח תקנה 119. השגתם נדחתה וצו הוצא ביום 23.11.14. העותרים מבקשים כי הצו שהוצא יבוטל, ולחלופין שהמשיב יעביר לרשותם חוות דעת הנדסית ביחס להריסת הדירה. בין היתר נטען לעניין זה, כי תקנה 119 היא שריד מיושן לתקנות ההגנה (שעת חירום) אשר בוטלו ברובן והוחלפו בחקיקה אזרחית פוגענית פחות, ולכן אין לעשות שימוש בתקנה זו. עוד נטען, כי הריסת הבית היא בגדר פגיעה בחפים מפשע העולה כדי ענישה קולקטיבית, ולכן אסורה. עוד נטען, כי לעותרים לא היה כל קשר לפעילות הנטענת, וגם מטעם זה הריסתו או אטימתו אינם צולחים את מבחני המידתיות; בהמשך לכך נטען כי יש הבדל בין הריסה לאיטום בבחינת הנזק הנגרם למתגוררים בנכס, ואילו המשיב לא הבהיר האם בכוונתו לאטום או שמא להרוס את הנכס. כן נטען, כי אין בצו מכוח תקנה 119 כדי להרתיע מפגעים פוטנציאליים, כי השימוש בתקנה – בכלל, ובענייננו בפרט – מפלה בין ערבים ליהודים, וכי השימוש בכלי זה בעייתי במיוחד ככל שמדובר, כבענייננו, בתושבי המדינה.

ג. המדינה סבורה כי דין העתירה להידחות. נטען, כי המעשים המיוחסים למועתז חמורים מאוד ומצדיקים הוצאת הצו כאמור, וזאת במיוחד נוכח גל הטרור הפוקד את ירושלים בעת האחרונה. לפי הנטען, מחומר הראיות בתיק עולה כי ביום 29.10.14 ניגש מועתז אל גליק במרכז למורשת בגין בירושלים, התקרב אליו ואמר – "יהודה, אני מצטער אבל עצבנת אותי מאוד", ולאחר מכן ירה בו מספר יריות באופן שפצע אותו אנושות, ונמלט מהמקום. למחרת היום הגיעו כוחות ביטחון לביתו של מועתז במטרה לעצרו לחקירה, אולם כאשר האחרון הבחין בכוחות עלה לגג כשבידו אקדח המכוון לעברם; בתגובה, ירו הכוחות לעברו באופן אשר הביא למותו. אשר לטענות בדבר ענישה קולקטיבית, אפליה ושימוש בתקנה 119 בתוך גבולות מדינת ישראל, הן הועלו ונדחו במספר רב של עתירות אשר נדונו בפני בית משפט זה ואין המקרה נשוא ענייננו שונה לעניין זה. אשר לעניין המידתיות שבהפעלת סמכותו של המשיב מכוח תקנה 119, כפי שציין המשיב אין בכוונתו להרוס את כל המבנה אלא להרוס את חלקו ולאטום חלקים אחרים בדירה, בהתאם לתכנית הנדסית שהוכנה, ותוך פגיעה מזערית

בדירות הסמוכות, וכפי שנקבע בעבר על-ידי בית משפט זה, אין לקבל את טענת העותרים כי המשיב יעביר אליהם את חוות הדעת ההנדסית הרלבנטית.

בג"ץ 8025/14

ד. העותרת 1 (להלן העותרת) היא אשתו של אבראהים עכארי (להלן אבראהים), אשר לטענת המשיב, ודומה כי העותרים אינם חולקים על כך, ביצע פיגוע דריסה ביום 5.11.14 אשר כתוצאה ממנו נהרגו שני בני אדם ונפצעו 14 נוספים. ביום 20.11.14 הודיע המשיב לעותרת כי נוכח מעשיו של בעלה בכוונתו להחרים, להרוס ולאטום חלקית את דירת מגוריהם בשועפאט, בהתאם לסמכות המוקנית לו מכוח תקנה 119. השגתם של העותרים נדחתה וצו הוצא ביום 23.11.14. העותרים מבקשים כי הצו שהוצא יבוטל, ולחלופין שהמשיב יעביר לרשותם חוות דעת הנדסית ביחס להריסת הדירה. טענות העותרים בעניין זה דומות לטענות שהועלו בבג"ץ 8024/14 מעלה. בין היתר נטען, כי אין לעשות שימוש בתקנה כיון שהיא חלק מתקנות הגנה (שעת חירום) אשר אבד עליהן הכלח, כי הוצאת צו מכוח תקנה 119 עולה כדי ענישה קולקטיבית ועל כן אינה חוקית, וכן כי הוצאת צו איטום והריסה אינה יעילה, מפלה, ובעייתית במיוחד כאשר נעשה בה שימוש בתוך מדינת ישראל. לעניין המידתיות נטען, כי הבית עצמו אינו נמצא בבעלות העותרת או אבראהים, אלא בבעלותו של העותר 2, אחיו של אבראהים, ועל כן הריסתו אינה מידתית, ואילו המשיב לא הבהיר כיצד יתבצע הצו.

ה. המדינה טוענת מנגד, כי המעשים המיוחסים לאבראהים חמורים מאוד ומצדיקים הוצאת הצו, במיוחד, כאמור, נוכח גל הטרור בירושלים. נטען, כי ביום 5.11.14 נהג אבראהים בסמוך לתחנת הרכבת הקלה ברחוב שמעון הצדיק שבירושלים, וסטה מציר התנועה הרגיל לתוך פסי הרכבת שם עמדו הולכי רגל והמתינו לבואה של הרכבת. בהמשך, עלה אבראהים עם רכבו על המדרכה, במכוון, ודרס למוות נהג אופניים. לאחר מכן המשיך אבראהים בנהיגה פרועה תוך התנגשות בכלי רכב נוספים, עד שנעצר ויצא מן הרכב כשבידו מוט ברזל. בשלב זה החל אבראהים לתקוף ניידת משטרה וניפץ את חלון הניידת, ואז הגיע כוח משטרה למקום וירה בו למוות. עוד נטען כי אחד מאחיו של אבראהים הוא ממשוחררי "עסקת שליט", אשר הורשע בהשתתפות בשני פיגועים בהם נרצחו שלושה שוטרים, וגורש במסגרת ה"עסקה" לתורכיה. אחר, העותר 2 בעתירה זו, שיבח בראיון לאתר "שיהאב" את הפיגוע וקרא למאות שומעיו ללכת אחריו. עוד נמסר, כי העותר 2 ציין בחקירתו שחאלד משעל, ראש הלשכה המדינית של ארגון החמאס, התקשר אליו לברכו לאחר הפיגוע, והעותר 2 הודה לו. כאמור, אשר לטענות בדבר ענישה קולקטיבית, אפליה והשימוש בתקנה 119 בתוך

גבולות מדינת ישראל, נטען כי אלה הועלו ונדחו במספר רב של עתירות אשר נדונו בפני בית משפט זה ואין המקרה נשוא ענייננו שונה לעניין זה. אשר למידתיות באופן הריסת המבנה, נטען כי בכוונת המשיב להרוס אך את הדירה בה התגורר אברהם בלבד, תוך מזעור הנזק לדירות הסמוכות, וכאמור, כפי שנקבע בעבר על-ידי בית משפט זה, אין לקבל את טענת העותרים כי המשיב יעביר אליהם את חוות הדעת ההנדסית הרלבנטית.

הדיון לפנינו

ו. במעמד הדיון חזרו באי כוח העותרים על עיקר טיעוניהם בשתי העתירות. נטען, כי נוכח הפגיעה הקשה שיש בהריסת בית לאלה היושבים בו, אשר אינם חשודים בדבר, יש לעשות שימוש בסמכות זו במקרים קיצוניים בלבד, אך נדמה כי המדינה הפכה זאת לנורמה ולא לחריג.

לעניין בג"ץ 8024/14 נטען, כי מדובר בירי שנעשה על רקע פוליטי ולא על רקע לאומני, ולכן אין מדובר בפגיעה המצטרף לגל הפיגועים הנטען בירושלים ומצדיק הריסת הבית. כן הוגשה חוות דעת הנדסית, לפיה הריסת המבנה, גם אם באופן חלקי, תגרום נזק קריטי, העלול להביא לקריסת הקומה השניה שמעל הדירה נשוא ההריסה, וכן נזק לדירה הסמוכה, החולקת חדר מדרגות וקירות משותפים.

לעניין בג"ץ 8025/14 נטען, כי בוידאו אליו הפנתה המדינה בעניין העותר 2, יוצא העותר נגד פוליטיקאים על כך שהם מבעירים אש בירושלים, ואינו קורא להרג נוסף של אזרחים חפים מפשע. כן הגיש בא כוח העותרים חוות דעת הנדסית, לפיה הריסת בית העותרת בבג"ץ 8025/14 עלולה לגרום לנזקים כבדים לכל המבנה בו נמצאת הדירה ואף למבנים הסמוכים לו.

ז. בא כוח המשיב הדגיש, כי החלטת המשיב להוציא את הצוים האמורים מכוח תקנה 119 נעשתה נוכח העליה המשמעותית בהיקף הטרור בירושלים בחודשים האחרונים, המצריכה – לדעת גורמי הביטחון – הרתעה משמעותית, וכי אין מוציאים צוים מעין אלה כדבר שבשגרה. לשאלת ההרכב האם אין העובדה שמעשי הטרור אך התגברו מאז ניתנו פסקי הדין מוקדם יותר השנה אשר אישרו את הריסת הבתים, השיב בא כוח המדינה כי אין דרך לדעת עד כמה ההרתעה אפקטיבית, אולם זו עמדת גורמי הביטחון. לעניין המידתיות בהריסה, נטען כי בכל הנוגע לבג"ץ 8024/14, הוחלט על הריסה חלקית ואטימה חלקית, באופן שהדירה העליונה לא תיפגע; ואילו בבית נשוא

בג"ץ 8025/14 מדובר בהריסה פשוטה, כיון שהמבנה המיועד להריסה הוא העליון מתוך מספר קומות.

הכרעה

ח. המסגרת הנורמטיבית לעניין שימוש המשיב בסמכותו להורות על הריסת בתייהם של אלה החשודים במעורבות בפעילות עוינת נגד מדינת ישראל, מכוח תקנה 119, נדונה בפסק הדין בבג"ץ 8091/14 המוקד להגנת הפרט נ' שר הביטחון (להלן עניין המוקד להגנת הפרט) שפורסם היום, ולכן אינני מוצא להידרש לכך שוב. באותו פסק דין נדונו ונדחו מרבית טענות העותרים במסגרת העתירה דנא, לרבות הטענה כי הריסת בתים עולה כדי עונש קולקטיבי אסור, כי מדובר באפליה בין יהודים לערבים, כי אין לעשות שימוש בתקנה כאשר מדובר בתושבי המדינה, וכי עקרון המידתיות מחייב שימוש בחלופה פוגענית פחות מהריסת הבית.

ט. לעניין נסיבות המקרים הספציפיים:

בג"ץ 8025/14: כפי שציינו בעניין המוקד להגנת הפרט, כאשר המעשים המיוחסים לחשוד הם חמורים במיוחד, ייתכן שיהיה בדבר כדי להצדיק את הריסת הבית, וזאת מתוך שיקולי הרתעה המסורים לשיקול דעתו של המשיב (בכפוף להסתייגויות שנמנו באותו עניין). נראה כי כך במקרה נשוא ענייננו, בו מדובר במקרה חמור ובמרכזו דריסת שני בני אדם למוות ופציעת 14 נוספים על-ידי אבראהים, אשר נראה כי פסק מפגיעה בעוברי אורח נוספים אך נוכח תושיית כוחות הביטחון. סבורני כי לא עלה בידי העותרים להראות כי נפל פגם בהחלטת המשיב לעניין זה, ולכן לא נמצא כי יש מקום להתערבות. אשר להריסה עצמה, המדינה התחייבה כי "בעת ההריסה ינקטו על ידי המשיב כל הצעדים הנדרשים על מנת למזער את הסיכוי לגרימת נזק לדירות הסמוכות לדירת המחבל" (פסקה 54 לתגובת המדינה). רשמנו לפנינו הבטחה זו של המדינה, ונוסיף לכך כי ייטיב המשיב לעשות אם ייעזר לשם כך גם בחוות הדעת ההנדסית שהגישו לעניין זה העותרים.

בג"ץ 8024/15: סבורני, על פניו, כי הדברים שונים בכל הנוגע לעניין זה, וזאת מפאת חומרת המעשים המיוחסים למועתז, שאף כי חמורים הם מאוד, תוצאתם לא היתה בסופו של יום קיפוח חיי אדם. נוסיף לכך היעדר טענה לידיעה או מעורבות מצד בני המשפחה בפעילותו. לכן, אם תישמע דעתי, נורה לעת הזאת על הוצאת צו על תנאי בבג"ץ 8024/14, ובו יידרש המשיב לנמק מדוע לא יימנע מהריסת הדירה נשוא הליך

זה. נדגיש בכל לשון כבר בשלב זה, כי איננו מקבלים כל עיקר את טענת העותר לעניין ההבדל הנטען בין ירי על רקע פוליטי לפיגוע על רקע לאומני; טרור הוא טרור הוא טרור, ואין מקום לאבחנה הנטענת. אסביר בנסיבות המיוחדות והמורכבות את הטעם לצו על תנאי.

כפי שצינו בעניין המוקד להגנת הפרט, על המשיב לעשות שימוש מידתי בסמכות הנתונה לו מכוח תקנה 119. כך למשל, כאשר שוקל המשיב האם להורות על הריסת ביתו של חשוד, עליו לקחת בחשבון, בין היתר, את חומרת המעשים המיוחסת לחשוד, הנזק שיגרם לחפים מפשע ואת האפשרות להסתפק באטימה חלף הריסה. בהמשך לכך, אף כי המעשים המיוחסים למועתז חמורים עד מאוד, שאלה היא אם עומדים הם ברף החמור במיוחד הנדרש כדי להורות על הריסת ביתם של אלה אשר אין כל טענה כי ידעו דבר או חצי דבר על פעילותו החבלנית. יתרה מכך, מהחלטת המשיב בהשגת העותרים מיום 24.11.14 עולה, כי מידתיות ההחלטה נבחנה ביחס לסמכותו הכללית להורות על "הריסה ואטימה חלקית של דירת המפגע" (פסקה 11). על פני הדברים, על המידתיות להיבחן ביחס לכל אחת מן האפשרויות העומדות בפני המשיב; ברי כי אין דין הריסה כדין אטימה, והאחרונה מעצם טבעה מידתית יותר. יוטעם לעניין זה, כי אף שהמשיב בחר בסופו של יום לאטום חלק מהנכס חלף הריסתו, נראה על פניו שהדבר נבע משיקולי תכנון והנזק העלול להיגרם לדירות הסמוכות, אולם לא מתוך בחינה של אמצעי פוגעני פחות לענינם של דיירי הבית.

בנוסף לכך, אף שהדבר לא נטען ישירות בפנינו, סבורני גם כי לא ניתן להתעלם מכך שחל שיפור במצבו של גליק – ועל כך יש לברך כמובן – והלא חלק משיקולי השימוש בתקנה הוא תוצאות המעשה. אדגיש, כי המעשה המיוחס למועתז חמור עד מאוד, אולם כאשר עניינו בהריסת ביתם של אלה אשר אין טענה לאשמה מצידם, סבורני כי על המשיב לבחון בחינה קפדנית כל חלופה אפשרית להריסת הבית, אשר אין חולק על הנזק הרב הכרוך בה.

על כן מוצע להוציא צו על תנאי, בשאלה אם יש מקום לנקוט כאן בצעד של הריסה. תשובה תוך 15 יום. איננו נעתרים איפוא לעתירה בבג"ץ 8025/14, ואנו מוציאים צו על תנאי בעתירה בבג"ץ 8024/14.

השופט י' דנציגר:

אני מסכים.

שופט

השופט נ' סולברג:

אני מסכים.

שופט

הוחלט כאמור בפסק דינו של השופט א' רובינשטיין.

ניתן היום, ט' בטבת התשע"ה (31.12.2014).

שופט

שופט

שופט